

KNJIŽEVNI IMENIK

ZVONIMIR GOLOB

Pesnik, kritičar, esejista i prevodilac. Objavio knjige: „Okovane oči“, „Nema sna“, „Afrika“ i „Glas koji odjekuje hodnicima“. Živi u Zagrebu.

GoLOB pripada jednoj prilično nesrećnoj generaciji naših pesnika koji su prvo za sebe a zatim i za druge otkrivali i borili se za priznanje naših i stranih književnih vrednosti; nije, dakle, mogao da počne da se formira na iskustvima drugih, nego je i sam morao da stiče već postignuta iskustva, da sam učestvuje u otkrivanju svetova koji su bili stvoreni a našoj posleratnoj književnoj atmosferi, zbog objektivnih i subjektivnih uslova, nisu bili poznati. Kao prevodilac doprineo je mnogo da se otvore prozori u svet, kao kritičar je pripomogao da se prizna i u osnaže neke književne vrednosti i neke književne istine, a kao pesnik morao je, poput mnogih, da plati odredjen dug.

No pored svega toga GoLOB je bio i ostao na zavidnoj umetničkoj visini. Siroke kulture, erudita i znalac, on je znao i umeo da osluškujed odakle teče prava poezija pa je prema tim izvorima i formirao svoju pesničku ličnost.

Preokupiran intelektualnim životom GoLOB se upušta u nijansiranje zamašne, kabaste i pomalo trošne psihičke figure posleratnog intelektualca. On se ne spušta u njegove dubine, ne pokušava da ga definiše niti da ga otkrije, on se hvata prvog, stvarnog ili nestvarnog motiva, obilva ga rečnikom svoje groznice, nadopunjava ga smislivima koje mu naizgled proizvoljno pridaje i pušta ga da luta kao „glas koji odjekuje hodnicima“. Hvatajući se u zamkama koje mu nameće njegova lična i naša književna svakodnevnost, on lovi motive, iznalaži draži jezičke i pesničke, produbljuje korene koji; današnjeg čoveka drže u opsesijama, dotiče čitav niz usputnih zagonetki koje mu se zaprečavaju i zamagljuju horizonte, pomućuju svetla i čine ga rastrgnutim, rastresitim, osetljivim, vazdušasto zapenjenim. Njegov čovek kao da mlata rukama po vazduhu, nemirno podgrejan nekim nesaznatljivim unutrašnjim životom koji traži izlaza, oduska, neke stvarne, definisive motivacije, a toga nema. Njegov je čovek uznemiren pred svetom, on govori sa tremom, sa vidnim prisustvom nečega stalno smetajućeg, nečega ne zna se da li literarnog da li egzistencijalnog, ali u stalnoj opsesiji jedne praznine koja mu krije i prigušuje eho izgovoren u prostoru, u vremenu koje ne sluša, koje se njegovom glasu ne povinuje.

Da li je to GoLOB izraz jedne pesničke generacije koja je pretrpela mnogobrojne uticaje, sazevala u vremenu kada je svaki dan donosio po jedno novo otkriće, po jedno novo saznanje, po jednu novu istinu i kada se na kraju čovek našao u prostoru pred jednim ogromnim, nepoznatim svetom koji je svakog časa opet mogao da donese nešto novo, nepoznato, nešto što je u tom svetu ipak moguće? Ili je on, eto, kavlši se u tom vremenu, uobičilo svoju figuru na samo svoj način i ostao da peva samo u svoje ime?

Primoran da se podliži raznobojnim uticajima, preopterećen konfuznošću čitavih svojih presudnih godina, on je izgleda u opštoj poštenosti izgubio svoj osnovni, pokretački motiv i izbio iz sedla nastavio da luta kao glas izgubljen u hodnicima. Njemu, ostalom bez individualnog težista, bez stalno prisutnog gorućeg motiva koji bi mu doneo jasnu boju pesnički ogradjenoj sveta i nije ostalo drugo nego da sve to nadoknadi specifičnom težinom reči, da u zamenu za dug koji je nedužan platio ostvari poeziju što će se temeljiti na njegovoj snazi da kaže trenutak, da u trenutku pronadje, sna-

gom svog talenta i svoje kulture, reč koja će svojim intenzitetom značiti poeziju. No ipak, i pored toga, čini mi se, on je osudjen da nikad ne iskaže do kraja snagu koja ga je iznutra pokrenula na kazivanje jer je navikao da poznaje i da čini tuđu reč i da sebi ne dopušta da se u igri stvaranja poezije loličko zaboravi da kaže ono što mu književno vaspitanje ne dozvoljava, a što je samo njegovo.

MATEJA

MATEVSKI

Pesnik iz Makedonije. Pripada grupi oko „Razgleda“. Pripada, dakle, jednoj struji na makedonskom jezičkom području koja već nekoliko godina uporno nastoji da stane u red najmodernijih tokova u literaturi i koja to postiže temeljitije i svesranije od pesnika sa srpsko-hrvatskog jezičkog područja. Izdao je 1956 zbirku pesama „Doždovi“. Afirmisao se i kao prevodilac.

Nemajući za sobom utemeljene tradicije priznate, provincijalne literature na makedonskom jeziku, Matevski se zajedno sa nekoćinom svojih pesničkih saputnika oslonio na makedonsku narodnu pesmu i na dostignuta moderne literature pa je odmah zakročio na tle slobodnog poetskog izraza i počeo da stvara na internacionalističkim osnovama, potpuno slobodan da se koristi kulturom rizičnom van svoje najuže domovine. Otuda je u siriinama koje su mu se činile prirodni i nužni i mogao da se opusti naravnim osobite stvaralačke groznice koja je od pionirskog, začetničkog posla do tragačkih intencija, karakterističnih za našu savremenu poeziju, urodila nesvakidašnjom lirikom čistih i toplih tonova.

Liričar pred svega, Matevski nije doneo jedan nov svet, nego je doneo boju jednog sveta, jedan splet kiso intoniranih zvukova koje stvarima u koje se upijaju daju produhovljeniju dostojanstvenost i mir čednog, nezavisnog, izolovanog postojanja. On kad kazuje pesmu, kad kao pesnik ulazi u svet, ne pokušava da mu udje u bit, da ga istraži, da ga otkrije; on se zaustavlja na ivici spoljnog vida stvari, on konstatuje, definiše, rečima i intonacijama ovičava, sugeriira, dovršava. Na granicama gde se vidni svet u opštenju sa čovekom, preobrača u pesničku materiju, on rečima i melodijom, intonacijom govora stvara raspoloženja, nameće atmosferu, kristalise obojenost sveta kakav mu se pričinjava i kakav mu odgovara, kakav doazi do njegovog sluha i do njegovih očiju.

Iz potrebe da govori, da se potvrdjuje u tom svetu čije ga nijanse i pojave uklapaju u svoj tok, Matevski je, oplemenjujući reč u zvučnoj igri sa stariim, upotrebljavanim motivima, postigao da lakim potezima govori svoje liriske intenzitete, da preko slika i simbola, preko ritmičkih nizova u sagibanjima reči i rečenica iskaže i drugu, vidno neistaknutu stramu svog doživljaja, da postigne opštenje u prenosnim smislivima značenja, kao Crnjanski i kao Raičković, na primer, kad su iza svojih tišina, iza svojih bagremova, krili pozadiju umora i smernih i smirenih ekstaza.

Međutim, upravo zato što piše na jednom jeziku na kome se prava umetnička reč tek pionirski razvija, Matevski je i pored svih sloboda nastalih usled specifičnosti literature kojoj pripada, morao da plati mnogo duga,

da bi, najpre, u ovom vremenu mogao zbilja autentično da peva i da bi, zatim, mogao, da u sebi poseduje onu sigurnost za temeljno stvaralačko uzletanje koja mu je danas, na ovom razvojnom nivou makedonskog književnog jezika, neophodna. Iako kao pesnik autentičan u pravom smislu, iako sobom donosi neobičnu svežinu i draž koja ga čini, i u spoljnoj konstituciji pesme, modernim i savremenim, on je ipak u mnogo čemu sačuvao nešto od klasičnog, gotovo romantičarskog primanja sveta, on nije uspeo da prebrodi onaj raspon koji ga deli od narodne pesme i maternje melodije do intencija savremene literature, nego je zabalansirao u tom rasponu, oglašio se čistim i zvonkim rečnikom, obiljem poetske nevinosti, kao most rasprostet od stare, starinske, drevne, romantičarski naivne jednostavnosti sve do komplikovanih naslaga u unutrašnjem životu modernog čoveka, izvukavši ponovo jedno osećanje sveta koje u novim životnim uslovima znači prošlost. U tom smislu samo, Matevski predstavlja krunu jednog teka makedonske književne reči, dovoljno široku i dovoljno otvorenu da se iz nje, pored nje, pod njenim svetlom i pod njenim okriljem, razvije i osnaži neki drugi, vremenski noviji i koncentrisaniji poetski tok.

CIRIL ZLOBEC

Pesnik, prevodilac, publicista. Izdao dve samostalne zbirke: „Pobeglo otroštvo“ i „Ljubezben“. Bio je pet godina urednik „Bese-de“. Odavno je već jugoslovensko književno ime.

U svojim pesničkim nastojanjima našao se na strani onih koji su razabrali da se stvaralaštvo mora iskupiti čitavom svojom ličnošću, celokupnim bićem uživenim u ovaj istorijski, društveni, psihološki momenat. Nije zato slučajno što i on sam i što drugi pridaju značaj ovim njegovim stihovima:

„En sam čas še poznamo: prihodnji!”

Da nisu njegovi, ti stihovi bi mogli zvučati i lažno. Zlobec nije pesnik koji olako kaže reč. Za njega je stih teško iz sebe iščupana materija, za njega je poezija spoznajna ljudska kategorija koja privodi razrešenju, katarzi. Ali, isto tako, poezija je za njega sugestivna igra jezičkih idiomata koja učestvuje u gradnji svetla. Otuda on kao pesnik i nalazi za sebe pravo da govori.

Razotkrivajući male psihičke laži, iznoseći sitne, ponekad i cinične istine, on se poput Daviču, spušta sprat niže u čovekovu svest, da pronadje, da razotkrije, da izgovori ime smetnje i potstreka koje čitavom psihičkom ustrojstvu daje karakter zapletenosti u antinomije koje čine naš unutrašnji život. Sa svojim izvanjskim sondama on zalazi dublje od privida psihičke realnosti da odatle iznese na dan, na svetlo poezije, da odatle izbacni na žalo svoj ulov u obliku mekoliko jednostavnih, istinskih stihova, svoj grč pesnika koji u ovom vremenu oseća i stvara i zna „čas prihodnji“. Zlobec je u tom smislu jedan od retkih stvaralaca koji pripadaju budućem vremenu, koji već sada svojim umetničkim doprinosom utiru puteve za obnovljeni hod literature, možda ne toliko svestan toga koliko kao istinski stvaralac svojim stihom primoran da naslutni, da oseti i da kaže.



milo milunović

mrtva priroda

Bez sentimentalosti i mladićke romantike u svojim ranijim pesmama on je u poslednjoj knjizi koja u naslovu nosi jednostavnu i sadržajnu reč „Ljubav“ zašao u svet odnosa zrelog muškarca i zrele žene, u jedan kako kažu, u suštini metafizički odnos, da prikaže igru lepote, bola i snage, igru strasti, životinjsva i bezimene ljudske lepote koja se plodi i oplemenjuje stalno prisutnom svešču o mogućim razrešenjima, o realnim korenima ljudske sposobnosti da prevaziđe, da utoli, da oslobodi, da razreši protivurečnosti koje je nameća jučerašnja i koje nameće današnja civilizacija, da iz svega što čini spoljnu ljušturu u domene ljudskog verovanja izbacni preimućstvo svesti i ljubavnog zlatinjanja. I ne samo u ljubavnim okvirima i ne samo po ljubavničkoj logici, koja danas svojom kompleksnošću preokupira mnoge i veće pesnike, Zlobec je u ovom trenutku svoje pesničke prste zagnjurio u svest današnjeg čoveka pokušavajući da je rečitošću svojih stihova istisne iz dosad važećih oblika, da je preuniforimiše, da je poljulja i izbacni iz starih ležaja.

Možda je takav njegov put sigurniji i srećniji od onog koji vodi prepadnom uzletu prema „prskanju damara“ od čega je posle svojih otkrovenja ubrzo spasnuo Rastko Petrović. Možda je takav put temeljitiji i plodniji, možda će on omogućiti Zlobecu stabilnija postolja za pesničke uzlete. Ali opasno je za pesnika Zlobecovih kapaciteta suzdržavati se od koncentracije intenzivnih trenutaka, ne šiknuti nijednom toliko visoko da reč prestane govoriti svakidašnjom pesničkom logikom, nego da znači ono Rastkovo otkrovanje. Jer, nije li možda do sada nosivost velike poezije uvek više karakterisana radjanjem a ne stvaranjem, jednostavnim oteolovljavanjem ljudskih intenziteta koji su sami po sebi značili život?

Na kraju, svejedno. Zlobec u ovom vremenu egzistira kao autentičan pesnik, sam trasirajući svoje puteve i sam im nalazeći žarišta. Na njega zbog toga treba gledati kao na onog koji već jeste.

PAVLE POPOVIĆ

Izdao je dve zbirke pesama: „Kamenu šumu“ i „Svetlosti i senke“. Član je redakcije „Polja“ i urednik novopokrenute biblioteke „Polja“ koju će izdavati novosadsko izdavačko preduzeće „Progres“.

Shvativši dosta rano da je manir francuskih medjuratnih pesnika u rukama naših posleratnih transkribenata doživjeo jalov i poprilčno degenerisan kraj, Pavle Popović je ispočetka sa ne njegovu nade na us-

peh počeo da traga za novim stvaralinama, za otkrivanjem novih, zvezdanih kocki“ u spojevima stare poezije i novog civiliziranog čoveka, pa odatle u još jednu stvaralačku avanturu: u shvatanje poezije kao otkrovanja, kao ključa za razmršavanje svih onih konaca i svih onih komponenta koje vezuju današnjeg čoveka za egzistencijalnu misao o svom položaju u društvu.

Još uvek opsednut tragalačkom groznicom, u stalnom eksperimentalnom hodu kroz umetničke istine, on je dospeo u jedan vanredno zanimljiv stvaralački momenat kada mu ne preostaje ništa drugo nego da porekne jedan deo svojih napora i jedan deo današnje poezije da bi iskazao sebe kao pesnika, da bi kazao svoju punu, pesničku reč. On vidi danas da je bodlerovski, malarneovski, disovski dug poezije prevaziđen, da bi bio lažan kad bi se takav negovao i da je lažan kad se takav neguje, on pokušava, kao ustalom i tokom čitavog bavljenja poezijom, da racionalnim putem skine veo sa biblijske osmoticke poezije i da je sazida na slobodama koje čovek, oslobođen nepotrebnih balasta, može da prima i da na njih reaguje. Njemu je postalo posve jasno da se tokovi koji prate i koji nose današnju poeziju moraju izmeniti ili obnoviti, postaviti u nova logička korita da bi mogla da ponese i sutrašnje i nakutrašnje čitaoce.

Sprovedoci u poeziji svoje koncepcije, Pavle Popović u jednom nizu svojih naivrednijih ostvarenja uspeo je da skine veo sa sve uveliko korišćenih, akademiziranih poetskih sredstava i da da glasa svom tvrdokornom usmerenom, razsumci određenom značenju poezije. S jedne strane sa intencijama da govori kroz slike i simbole i s druge strane primoran da govori monologom i dijalogom čoveka koji vidi i razume stvari koje oko njegovo postoje u najobilnijoj svrsishodnosti životne igre, on još uvek neopredeljeno doordajuje svoj svet bez majstorstva iskusnog znalca, ali sa nespretnošću stvaralaca proganog da pronadje boju svoje poezije i draž svog budno stvarnog sveta i da to kaže, i pored svih svojih trenutnih nemogućnosti, na samo sebi svojstven način. Njemu možda zato u mrtvim prirodama pesničkih slika i u literarnom nadojenim smislivima gradskih pejzaža nedostaje ponesenosti za lake uzlake melodijom i ritmom osnažene, opsivne reči, ali to je ono protiv čega se upravo on bori: to je ona opsesija kojom dobri majstori uspevaju da prikažu svoje unutrašnje stvaralačko siromaštvo pred teretima koje donosi ovo vreme i pred svojim ličnim teretima kojih oni sami nisu valjda postali svesni. U monolozima njegovog čoveka, stalno budnog i subjektivno uvek za interesovanog, međutim, gde reč ne trpi sumnjivi smisao i gde se reč najčešće svodi na svoje golo značenje, Pavle Popović izrasta u tribunalsku figuru svešču ispunjene individue koja oporošču dostojanstvene i mirne retorike bez suvišne nepotrebne snage, govori stvarnost istrgnutu iz ležišta, neuniformisanu i neumanjenu.

Petar MILOSAVLJEVIĆ